

Akateemista keisaria etsimässä

Steve Fuller: *The Academic Caesar. University Leadership is hard*. London: SAGE, 2016. 105 s. ISBN 978-1-4739-6178-4.

Warwickin yliopiston sosiaalisen epistemologian professorin Steve Fullerin *The Academic Caesar* on rohkea keskustelunavaus yliopisto- ja tiedeinstituution nykytilasta

ja tulevaisuuden kehityssuunnista. Fullerin kirja – tai oikeastaan pamflettityyppinen kirjanen – sisältää johdanto-luvun lisäksi neljä suppeaa päälukua, joissa Fuller tuo voimallisesti esille omaa käsitystään yliopiston ideasta ja tiedontuottamisen dynamiikasta nykymaailmassa. Nimestään huolimatta teos ei käsittele varsinaisesti yliopistojen johtamista juuri millään tavalla. ”*Academic Caesar*” onkin ilmeisesti Fullerialle ensisijaisesti kerronallinen väline, jonka avulla hän tuo esiin omaa käsitystään yliopiston ideaalimallista ja tieteestä yleisemminkin. ”*Caesar*” on vasta toissijaisesti yliopiston ylin yksilöjohtaja (esim. presidentti, rehtori, kansleri), jonka tehtäväksi näyttäisi jäävän lähinnä Fullerin esittämien näkemyksien konkreettinen toimeenpano.

Varsinaista kirjan tavoitetta tai tarkoitusta Fuller ei lukijalle selvästi kerro, mutta teoksen ydinviesti näyttäisi olevan seuraava: länsimaisten yliopistojen toimintaympäristö määrittänyt uusliberalistisen korkeakoulupolitiikan ja konservatiivisten akateemisen eturyhmien puristuksessa, jossa yliopiston ja sitä edustavan akateemisen johdon on löydettävä oma, aiemmasta poikkeava tapansa toimia. Myös tieteen organisoitumisen dynamiikan tulisi muuttua vähemmän tieteenalakeskeisyyttä painottavaan suuntaan. Fullerin mukaan tieteenalat ovat yliopistojen toiminnan

kannalta ”välttämätön paha”, itse asiassa ”mitä välttämättömämpi tieteenala, sen pahempi” (s. 2). Fullerin mielestä tieteenalojen keskeisiä rasitteita ovat syvälle juurtuneet konservatiivisuus ja akateeminen protektionismi, joiden seurauksena uusille avauksille sekä tavoille tehdä tiedettä ja tutkimusta ei yksinkertaisesti löydy tilaa. Fullerin oma, ilmeisen syvälle iskostunut näkemys perustuu tieteidenvälisyyteen ja poikkitieteellisyyteen, joita hän pitää tieteen edistymisen kannalta keskeisinä yliopistollisen toiminnan muotoina.

Fuller käyttää myös paljon sivuja kritisoidessaan vertaisarviointia tieteellisen julkaisemisen laadunvarmistuksen ensisijaisena tapana. Fullerin mukaan arvioinnin osapuolet eivät useinkaan ole todellisia ”vertaisia” (eliitti arvioi usein ei-eliittitä, seniorit junioreita). Lisäksi arviointiprosessi itsessään johtaa tieteen edistymisen kannalta haitalliseen polkuriippuvuuteen ja tieteen valtavirtasuuntausten jatkuvaan reproduktioon, sillä arviointikriteerit ovat aina valtavirran asettamia. Fuller näkee vertaisarvioinnilla olevan roolin lähinnä julkaisemisen eettismoraalisena portinvartijana, ei niinkään tieteen edistäjänä ja kehittäjänä. Fullerin mukaan vertaisarvioinnin keskeinen ongelma liittyy fokukseseen: vertaisarvioinnissa kiinnitetään ensisijaisesti huomiota siihen, onko

tutkimus tehty hyvin sen sijaan että punnittaisiin onko tutkimus ylipäättään tekemisen arvoista. Täten vertaisarviointi on ensisijaisesti retrospektiivistä ja konventionaalista. Kriitiktään huolimatta Fuller ei mielestäni kuitenkaan kykene tarjoamaan vaihtoehtoja ja tieteen perusedellytysten toteutumisen kannalta uskottavaa tapaa vertaisarvioinnin korvaamiseksi laajamittaisena tieteellisen laadunarvioinnin käytäntönä.

Osansa Fullerin kriitistä saa myös – varsin aiheellisesti – akateemisen eliitin esittämä uusliberalistisen yliopistopolitiikan kritiikki, joka on varsin hyvin kunnostautunut epäkohtien löytämisessä, mutta ei niinkään toteutuskelpoisten, konkreettisten vaihtoehtojen esittämisessä. Koska julkiset panostukset korkeakoulutukseen ja yliopistoissa tehtävään tutkimukseen ovat monissa maissa merkittäviä julkisia kulueria, Fullerin mukaan yliopistojen olisi osattava esittää konkreettisesti, mitä hyötyä ne nyky-yhteiskunnassa tuottavat, ei niinkään ministeriöille, vaan suoraan veronmaksajille ja äänestäjille. Yliopiston auktoritatiivinen rooli informaation ja työmarkkinakvalifikaatioiden tuottajana ei ole Fullerin mukaan enää nykypäivänä itsestäänselvyys, muuten kuin historiallisesta näkökulmasta. Tähän tehtävään tarvitaan akateemisia ”Caesareita”, jotka ymmärtävät yhteiskunnan tarpeita

ja ottavat ne huomioon yliopistojen toiminnassa, kuitenkin luopumatta yliopistoinstituutiolle tärkeistä ominaispiirteistä. Syntyperältään amerikkalaisena Fuller antaa tunnustusta monissa paikoin etenkin yhdysvaltaiselle yliopistoperinteelle, joka on pystynyt pitämään yliopistot huomattavasti autonomisempina ja etäämmällä valtio-ohjauksesta kuin eurooppalaiset korkeakoulujärjestelmät. Fuller myös toteaa, että itse asiassa monet Humboldttilaiseen yliopistoideaaliin liitetyt poliittis-taloudelliset ja kasvatukselliset ominaispiirteet ovat toteutuneet amerikkalaisissa yliopistoissa eurooppalaisia yliopistoja paremmin. Mainikkaiden 1600–1700-luvuilla perustettujen, niin sanottujen ”*Ivy League*” -yliopistojen (mm. Princeton, Harvard, Yale) osalta tämän voidaan Fullerin mukaan katsoa tapahtuneen jo ennen Humboldtin edustaman ajattelun leviämistä Euroopassa.

Tyylillisesti Fullerin teksti on suhteellisen helppolukuista, monin paikoin jopa viihdyttävää. Fuller myös osoittaa monin tavoin laajan lukeneisuutensa. Tieteenfilosofian ja tieteenhistorian ohella Fuller näyttää tuntevan myös monet korkeakoulututkimuksen auktoriteetit ja klassikot (mm. Burton Clarkin ja Clark Kerrin kontribuutiot). Tästä syystä Fuller ei sorru niin sanotusti keksimään pyörää uudelleen, kuten usein käy ”satunnaisten korkeakoulu-

tutkijoiden” (Ulrich Teichlerin määritelmän mukaan) yliopistojen ajatusta etsivissä pamflettipuheenvuoroissa.

Kirjan keskeisenä heikkoutena kuitenkin on jonkinlaisen selkeän kokonaisviestin puuttuminen. Fullerilla on tapana hyppiä asiasta toiseen ja samanaikaisesti juuttua mitä kummallisimmille ajatuksellisille sivupoluille, joiden osalta on vaikeaa nähdä mitään yhteyttä kulloinkin käsitellyssä olevaan asiakokonaisuuteen. Fuller myös siteeraa hämmentävän usein itseään – lähdeluettelosta löytyy kaikkiaan 24 Fullerin omaa teosta. Tämän takia ei voi välttyä ajatukselta, että Fullerilla on ollut paljon kaikenlaista yksittäistä sanottavaa yliopistoista ja tieteestä, joka on nyt viimein täytyntä saada yksien kansien sisään. Kerronnallisena välineenä ”*Caesar*” ei kaikessa tässä ainakaan ylikorostu: etenkin kirjan loppupuolella Fuller paikoitellen näyttää jopa unohtavan ”*Caesarinsa*” otsikkotasoa lukuun ottamatta. Avoimeksi jääkin, mihin Fuller teoksessaan ”*Caesaria*” oikeastaan tarvitsee.

Puutteistaan huolimatta *Academic Caesar* teoksena ravistelee hyvällä tavalla tavanomaisia yliopistoihin ja tieteeseen liittyviä ajatuskulkuja. Fullerin provokatiivinen ja suora tyyli haastaa lukijaa pohtimaan, voisiko asioita tehdä yliopistoissa

ja tieteessä radikaalistikin eri tavalla. Fullerin ajattelusta ei tietenkään tarvitse olla samaa mieltä, mutta ainakaan teos ei ole tylsä. Esimerkiksi Fullerin esittämät positiiviset näkemykset plagiarismista tai tieteen radikaalin ”kansanomaistamisen” uusista menetelmistä eivät luultavasti herätä myötätuntoa useimmissa lukijoissa, mutta samalla ne pakottavat pohtimaan nykykäytäntöjen taustalla olevia olettamuksia ja lainalaisuuksia. Samalla Fuller onnistuu osoittamaan – joko tahtomattaan tai tietoisesti – kuinka vaikeaa onkaan laajamittaisten muutosten läpivieminen tieteessä ja yliopistoissa.

Jussi Kivistö